

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА

АНАЛИЗА ОДГОВОРА
ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА
НА ДОСТАВЉЕНИ УПИТНИК
О АКТИВНОСТИМА ДАВАЛАЦА ФИНАНСИЈСКОГ ЛИЗИНГА ИЗ
ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И
ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
ЗА ПЕРИОД АПРИЛ–СЕПТЕМБАР 2017. ГОДИНЕ

Београд, јануар 2018. године

Уводне напомене

Народна банка Србије је од 2010. године установила праксу посредног праћења активности давалаца финансијског лизинга у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: ПН/ФТ). Такво праћење давалаца финансијског лизинга у наведеној области врши се два пута годишње, на основу података које ове финансијске институције, у форми попуњеног Упитника о активностима даваоца лизинга у области спречавања прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник), достављају Народној банци Србије.

Основни циљеви анализе Упитника јесу:

- сагледавање тренутног стања у процесу препознавања, мерења и управљања ризиком од ПН/ФТ кроз посао финансијског лизинга,
- упућивање на адекватну примену установљених правила и принципа процедуре „Упознај свог клијента”,
- посредно праћење развоја система управљања ризиком од ПН/ФТ код давалаца финансијског лизинга,
- уочавање евентуалних слабости и благовремено указивање даваоцима финансијског лизинга на потенцијалну изложеност овом ризику.

Питања у Упитнику груписана су у четири целине:

Део I: Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга,

Део II: Активност давалаца финансијског лизинга,

Део III: Подаци о странкама,

Део IV: Обука запослених.

За извештајни период април–септембар 2017. године (у даљем тексту: извештајни период), сви даваоци финансијског лизинга који послују на тржишту финансијског лизинга Републике Србије одговорили су на достављени Упитник.

Садржај:

1. Основна запажања	3
2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга.....	5
3. Активност давалаца финансијског лизинга	5
4. Подаци о странкама	8
5. Обука запослених.....	10

1. Основна запажања

Изложеност давалаца финансијског лизинга ризику од ПН/ФТ релативно је ниска, нарочито ако се има у виду следеће:

1) висина билансне суме сектора финансијског лизинга, у поређењу с висином билансне суме банкарског сектора, изразито је ниска (нпр.: на дан 30. септембра 2017. билансна сума сектора финансијског лизинга износила је 71,9 милијарди динара, што чини 2,2% износа билансне суме банкарског сектора на тај дан);

2) организациона мрежа сектора финансијског лизинга је неразвијена у поређењу са организационом мрежом банака;

3) даваоци финансијског лизинга не обављају ни трансакције платног промета, ни депозитне послове, као ни послове одобравања кредита и зајмова, већ је делокруг њихових послова веома ограничен (делатност финансијског лизинга, закуп и отуђење уз накнаду враћених предмета лизинга).

На основу анализе Упитника може се закључити да је ризик од ПН/ФТ кроз посао финансијског лизинга и у извештајном периоду релативно веома низак из следећих разлога:

– усвојеним општим актима давалаца финансијског лизинга конкретизују се њихове обавезе прописане Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник”, бр. 20/2009, 72/2009, 91/2010 и 139/2014 (у даљем тексту: Закон)), као и подзаконским актима којима је уређено спречавање прања новца и финансирања тероризма;

– у свом пословању, даваоци финансијског лизинга воде рачуна не само о ризицима којима они могу бити изложени већ и о ризицима којима могу изложити и матично друштво и групу друштава којој припадају, при чему је важно нагласити да је седиште матичних друштава свих оних давалаца финансијског лизинга који су у непосредном или посредном власништву страних лица на територији земаља које примењују високе стандарде у области спречавања прања новца и финансирања тероризма;

– сви даваоци финансијског лизинга су својим интерним актима прописали обавезу примене правила и принципа који се односе на познавање странке;

– сви даваоци финансијског лизинга донели су своје процедуре у овој области;

– сви даваоци финансијског лизинга посвећују дужну пажњу обуци запослених у вези са спречавањем ПН/ФТ, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција;

– сви даваоци финансијског лизинга имају израђене листе показатеља за препознавање сумњивих трансакција које испуњавају услове из члана 23.

Правилника о методологији за извршавање послова, у складу са Законом о спречавању прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 7/2010 и 41/2011) (у даљем тексту: Правилник). Ниједан давалац финансијског лизинга није пропустио да преузме све показатеље које је Управа за спречавање прања новца објавила на свом сајту, а изван број ових финансијских посредника је и проширио ту листу.

Као посебно значајно, упркос закључцима о Националној процени ризика од прања новца у вези с прометом непокретности, треба истаћи да се послови у вези с пласирањем непокретности кроз посао финансијског лизинга не могу, *a priori*, сматрати пословима с повећаним ризиком од ПН/ФТ с обзиром на:

1) природу посла финансијског лизинга и дозвољене делатности давалаца финансијског лизинга – о промету непокретности; у оквиру овог посла, може се говорити само у контексту куповине непокретности коју давалац финансијског лизинга обавља ради стицања права својине над непокретношћу и давања те непокретности у финансијски лизинг примаоцу лизинга;

2) На дан 30. септембра 2017. године, само један давалац финансијског лизинга имао је потраживања по основу укупно 13 активних уговора о финансијском лизингу непокретности; у структури пласмана према предмету лизинга, на нивоу целог сектора финансијског лизинга, потраживања по основу финансијског лизинга непокретности чинила су 6,2% укупног износа свих пласмана, што је за 2,1% више него на дан 30. априла 2017. године;

3) приступ давалаца финансијског лизинга ризику од ПН/ФТ путем финансијског лизинга непокретности.

Даваоци финансијског лизинга, уопште, имају проактиван приступ у погледу заштите својих финансијских и правних интереса који би могли бити угрожени због неадекватног препознавања и управљања ризицима повезаним с финансијским лизингом непокретности. Приликом успостављања пословних односа са субјектима у овом послу (продавци непокретности и лица којима се те непокретности пласирају путем финансијског лизинга), даваоци финансијског лизинга предузимају не само прописане радње и мере већ и посебним интерним актима уређене активности и процедуре којима је циљ заштита интереса давалаца финансијског лизинга, а које се односе: на испитивање свих чињеница од значаја за законити пренос права својине над непокретношћу с продавца на даваоца финансијског лизинга – како даваоцу финансијског лизинга то право не би могло бити оспорено (посебна пажња се посвећује провери података из катастарa непокретности и других података о којима надлежни органи воде евиденцију); на минимизирање оних ризика пословања који могу настати у вези с преносом права коришћења те непокретности на примаоца лизинга, а посебно ризика од ПН/ФТ.

Важно је приметити да проценат примењених радњи и мера (поједностављене, опште и појачане) одговара проценту процењеног ризика од

ПН/ФТ. Наведено указује на охрабрујућу чињеницу да су даваоци финансијског лизинга разумели значај правилне процене ризика од ПН/ФТ, што је резултирало адекватном расподелом људских ресурса, а последично и квалитетним управљањем овим ризиком.

Треба истаћи и то да, иако је ризик од ПН/ФТ у овој области низак, то никако не значи да се он сме занемарити, нарочито кад се узме у обзир релативно мали број запослених у сектору финансијског лизинга (њих 359 на дан 30. септембра 2017. године, што је за тринаест запослених мање него у претходном извештајном периоду).

Даваоци финансијског лизинга дужни су да, у својству обвезника Закона који је у извештајном периоду уређивао спречавање ПН/ФТ, предузму све Законом и подзаконским прописима предвиђене радње и мере неопходне за откривање и спречавање ПН/ФТ до којих би могло доћи коришћењем овог финансијског производа.

2. Општи подаци о даваоцима финансијског лизинга

На територији Републике Србије, у извештајном периоду, дозволу за обављање послова финансијског лизинга имало је 16 давалаца финансијског лизинга.¹ Од 16 давалаца финансијског лизинга, њих осам је у 100% или већинском власништву страних правних лица, док је других осам давалаца финансијског лизинга у 100% или већинском власништву домаћих лица (од чега седам у власништву домаћих банака са страним капиталом). Код највећег броја давалаца финансијског лизинга у чијем капиталу, непосредно или посредно (преко домаћих банака), учествују страна лица – уочава се да су на адекватан начин схваћени и примењени стандарди, политике и процедуре управљања ризиком од ПН/ФТ који се примењују у држави на чијој је територији седиште власника давалаца финансијског лизинга. Све стране кредитне/финансијске институције – директни и индиректни власници домаћих давалаца финансијског лизинга – имају седиште на територији Европске уније.

Од укупног броја давалаца финансијског лизинга, у извештајном периоду, шест давалаца финансијског лизинга пословало је преко огранака. Тих шест давалаца финансијског лизинга је у наведеном периоду имало укупно једанаест огранака који примењују процедуре управљања ризиком од ПН/ФТ.

3. Активност давалаца финансијског лизинга

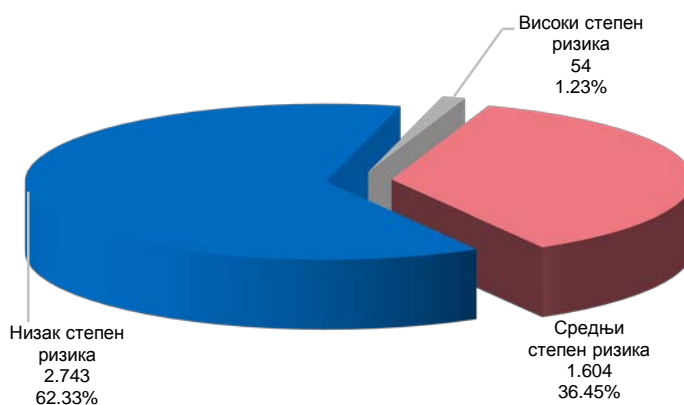
На основу усвојених унутрашњих аката, сви даваоци финансијског лизинга израдили су анализе ризика од ПН/ФТ, у складу са Одлуком о смерницама за

¹ Два даваоца финансијског лизинга су, уз претходно прибављену сагласност Народне банке Србије, у поступку спровођења добровољне ликвидације. Оба даваоца су у 100%, односно у већинском власништву страних правних лица.

процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС”, бр. 46/2009 и 104/2009), коју је донела Народна банка Србије.

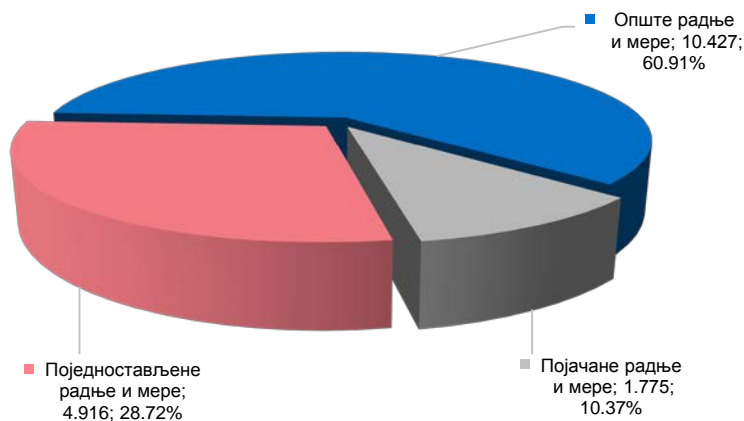
На основу података о извршеној класификацији странака према степену изложености ризику од ПН/ФТ, даваоци финансијског лизинга су највећи број странака (62,3%) сврстали у низак степен ризика, затим 36,5% у средњи степен ризика, док се висок степен ризика односи само на само 1,2% укупног броја странака (Графикон 1).

Графикон 1. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по степену ризика (1. 4. 2017 – 30. 9. 2017)

Веома висок проценат странака сврстаних у низак степен ризика последица је могућности прописане чланом 5а Правилника, по којој обвезници имају право да процењују ризик странке на основу анализе извршене у складу са сопственим критеријумима.

Графикон 2. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке (на дан 30. септембра 2017)

Сагласно Закону, даваоци финансијског лизинга дужни су да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. На основу анализе одговора из Упитника, закључује се да даваоци финансијског лизинга, од укупно 17.118 класификованих странака, опште радње и мере познавања и праћења странке примењују на 10.427 странака, поједностављене радње и мере познавања и праћења странке на 4.916 странака, а појачане радње и мере на 1.775 странака.

Како је приказано у Графикону 2, на нивоу сектора финансијског лизинга: опште радње и мере познавања и праћења странке примењују се према 60,91% укупног броја странака (без обзира на то да ли су оне сврстане у нискоризичну или средњеризичну групу), поједностављене радње и мере познавања и праћења странке примењују се према 28,72% укупног броја странака, док се појачане радње и мере познавања и праћења странке примењују према 10,37% укупног броја странака.

Према подацима из Упитника који се односе на учесталост праћења странака, закључује се да су, и у погледу учесталости праћења нискоризичних странака (према којима примењују поједностављене радње и мере праћења странке), људски ресурси адекватно распоређени – даваоци финансијског лизинга користе ресурсе на оптималан начин, с обзиром на то да се сразмерно степену ризика странке примењују адекватне радње и мере праћења странке.

У извештајном периоду, ниједан давалац финансијског лизинга није Управи поднео пријаву због назнака које би указивале на ризик од ПН/ФТ.

Ниједан давалац финансијског лизинга није успоставио пословни однос (закључио уговор о лизингу, уговор о испоруци, уговор о отуђењу предмета лизинга или уговор о давању у закуп предмета лизинга) у случају постојања сумње да је странка или трансакција повезана с прањем новца, односно финансирањем тероризма.

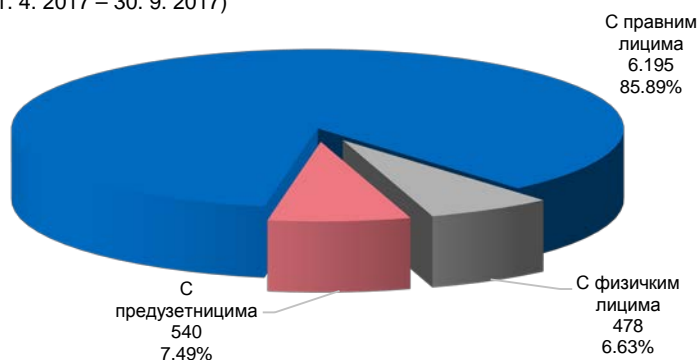
Према подацима из Упитника, у извештајном периоду није било ни случајева да даваоци финансијског лизинга прекидају пословни однос са странком због назнака које би указивале на сумњу на ПН/ФТ у вези с тим пословним односом. Наведена ситуација је резултат адекватне процене ризика од ПН/ФТ.

Према подацима из Упитника, четири даваоца финансијског лизинга су вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверила трећем лицу, и то матичним банкама – својим оснивачима, односно лицима којима се, у смислу Закона, ови послови могу поверити.

4. Подаци о странкама

Даваоци финансијског лизинга су у извештајном периоду закључили 7.213 уговора о лизингу, од чега 6.195 уговора с правним лицима, 540 уговора с предузетницима и 478 уговора с физичким лицима (Графикон 3).

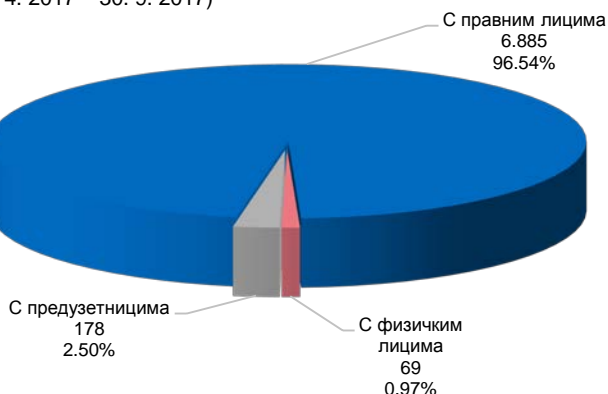
Графикон 3. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о финансијском лизингу
(1. 4. 2017 – 30. 9. 2017)

У извештајном периоду, један давалац финансијског лизинга је закључио укупно осам уговора о закупу враћених предмета лизинга, и то с правним лицима.

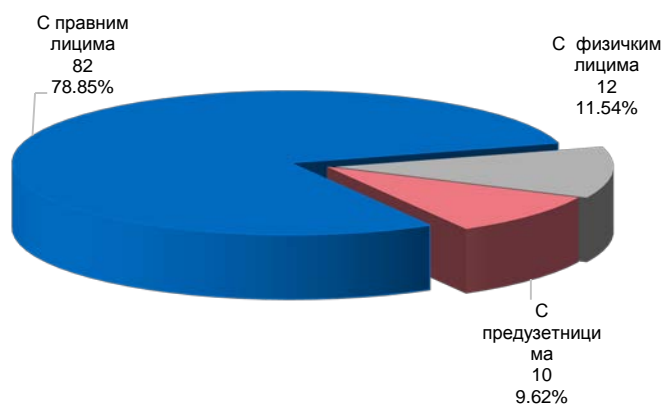
У извештајном периоду, даваоци финансијског лизинга су закључили 7.132 уговора о испоруци предмета лизинга, од чега 6.885 уговора с правним лицима, 178 уговора с предузетницима и 69 с физичким лицима (Графикон 4).

Графикон 4. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о испоруци
(1. 4. 2017 – 30. 9. 2017)

Даваоци финансијског лизинга су закључили 110 уговора о отуђењу уз накнаду враћених предмета лизинга, од чега 82 уговора с правним лицима, дванаест уговора с физичким лицима и десет уговора с предузетницима (Графикон 5).

Графикон 5. Структура странака у сектору финансијског лизинга сврстаних по броју и структури закључених уговора о отуђењу уз накнаду враћених предмета лизинга уз накнаду
(1. 4. 2017 – 30. 9. 2017)

У извештајном периоду, 13 давалаца финансијског лизинга је у вези са закључењем 1.497 уговора о лизингу прихватило солидарно јемство као средство обезбеђења, при чему је, по оцени тих давалаца финансијског лизинга, била јасна веза између прималаца лизинга и јемаца.

Према подацима из Упитника, даваоци финансијског лизинга су примали уплате и од лица које нису имала статус прималаца лизинга у случајевима кад је постојао законит правни основ за плаћање од стране трећег лица – уговор о преузимању дуга, уговор о асигнацији и слично. Као и код јемства, мотив за вршење уплате уместо прималаца лизинга био је најчешће крвно сродство (за физичка лица), односно припадност истој групи друштава (за правна лица).

Даваоци финансијског лизинга углавном нису били у ситуацији да странка није била физички присутна приликом провере идентитета и успостављања пословног односа. Само један давалац финансијског лизинга имао је једну странку која није била физички присутна, али је за њу прибављена сва потребна документација. Даваоци финансијског лизинга нису успостављали пословне односе са страним функционерима.

У извештајном периоду, ни код једног даваоца финансијског лизинга није било случајева да се уговори и/или изврши трансфер са офшор-дестинација у случају активирања јемства, као и да се уговори и/или изврши трансфер средстава (у случају јемства) из држава у којима се не примењују строги прописи из области спречавања ПН/ФТ.

5. Обука запослених

У сектору финансијског лизинга, на дан 30. септембра 2017. године, било је укупно 359 запослених, што је за тринаест запослених мање него у претходном извештајном периоду, те постоји тренд сталног смањења запослених. На пословима спречавања ПН/ФТ ангажован је 171 запослени, што је за три запослена мање него у претходном извештајном периоду, што је у складу с трендом смањења запослених у сектору финансијског лизинга. Даваоци финансијског лизинга су израдили програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривања и спречавања ПН/ФТ. Такође, сви запослени су упознати с последицама непримењивања Закона, других прописа и процедура у вези са спречавањем ПН/ФТ.

Даваоци финансијског лизинга обуку запослених обављају према годишњем плану и програму. Обуку спроводе најмање једанпут годишње, од тога пет давалаца финансијског лизинга обуку врше два пута годишње, а у случају да се укаже потреба, врши се и ванредна обука. Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, и то путем презентација у тренинг-центрима, предавања и онлајн презентација, одржавањем групних и појединачних консултација, путем интерних портала, као и директном обуком (лицем у лице).